

Nhớ công-lao GS Cao-xuân-Hạo tìm-hiểu gìn-giữ tiếng Việt,

và đã giúp cho chữ Việt viết-sao nói-vậy (Việt-tự) sống lại. Nghiêm Xuân Hải; phone: +33 (0)1.60.10.42.15
aubonne.hoangxuanhan@orange.fr; <http://pagesperso.orange.fr/aubonne.hoangxuanhan>

THE UNIVERSAL PHONETIC CONSTRUCTION

in honor of Cao-Xuân-Hạo (1930-2007) by NGHIÊM Xuân Hải phone:+33 (0)1.60.10.42.15

Abstract.

The constituents of the alphabet : consonants, vowel and diacritical accents of each language are the constituents of its phonetic framework. This universality is killed by the 4000 years old alphabet confusing, as in the idiotic spelling $bea=be+a\neq ba$ blending a primary soup with names, functions and results. The prominent confusion with awful misapprehension, misleading phonetics and teaching can be seen on this only example.

The alphabet is universal iff its letters denote functionally the phonetic framework constituents. The natural lecture $b+a=ba$, $b\&a$ being the decomposed functions fulfilled by native speaker saying ba , is well known to him, therefore the idiotic spelling for learning is out.

Application to Vietnamese shows the *simplicity* of the procedure (only four letters are ill-written in too many wrong places) and the unbeknown *scientific and economical value* of the encoding into monosyllables separated by unsinkable silences (the lecture is straightforward as each monosyllable has one fully significant vowel not shortened into glide).

Old European constructions are uneasy to renew as they retains 3000 years old habits (Ougaritic (1330 AC), Phenician 1100 AC) while Vietnamese alphabetic writings appear only 350 years ago with Alexandre de Rhodes' Vietnamese Portuguese Latin dictionary (1651).

<http://pagesperso.orange.fr/aubonne.hoangxuanhan>

The main phonetic difficulty originates from the confusion between letters (vowels and consonants) and functions : meaning, naming, calling, saying and spelling.

A written word record a spoken word, and this record indicate to the human phonic machine how to say it. Our spelling, inherited from an 3000 years old time, is too obsolete to do it good.

We spell $b+a = ba$ with the b sounding as his name bi so that we say $bi+a = bia$.

Uneasiness make us spell it faster and faster to kill off the pest i , but it never dies.

The phonic machine, safe to say ta , breaks down by wrong driving. Speaking slower shows that we don't call b by his name bi on doing the action of b . We must see how we act with the simplest letters.

A single vowel is alone and is said as a constant sound, such as French non-modulated vowels: a , e , i , o , ou , $é$, $è$, u , or and Vietnamese ones a , $ã$, $â$, e , $ê$, i , o , $ô$, $ơ$, u , $ư$. I feel the Americans mischievous to type: i as a diphthong, i as the French i or the I , a , e , o , u as ugly pets formally forbidden in Vietnamese.

An ideal vowel is the function of emitting a constant sound which is used to call the vowel and the alphabetic letter denoting it : This definition is as good as its converse definition of the consonant.

As the task of emitting constant sounds is devoted to vowels, the consonants will do the rest, without overlapping and with the vowels they constitute the alphabet and the framework of the language. The consonants, will do their *silent action* to modulate the vowel sounds and fulfill all the remaining task to say any word. And here we are !

We got it because we already know how to *say consonants in silence* : Take bi for example, we can separate the two functions of b : 1° *change the shape* of the mouth by shutting the lips and open it as when we say bi , and 2° *emit the sound* i by vibrating the vocal chords. To have *silence*, just *let quiet* the vocal chords, and the pest i is killed off.

When we simultaneously open the mouth and say the constant sound a , we get ba , therefore we have read $b+a = ba$. Each native speaker can do the same and don't need to learn, so that alphabetizing reduces to : 1°- choose the letters and 2°- let the illiterate native speaker know whose of his actions these letters denote, in order to redo it afterward.

With the preexisting sound a , saying b in silence produce the word aba : the first part ab is the modulating of the sound a by articulating our mouth in preparing to say ba . The consonant b action is two-fold: 1°- *shut the mouth* in order to 2°- *open it* to say ba by *attacking* the sound a , a dichotomy well known by F Saussure (1917), appropriately named the b 's *articulation* and *attack*.

Whence the mouth is open, the shape of its interior emit the sound a , so that b 's attack give the modulated sound, followed by the pure sound a .

The sound ab also begins with the pure sound a , followed by the modulated part of a .

It was not well distinguished that the modulated sounds are physically produced by the action of the

consonant on the vowel : The time-lap of b is constituted by its articulating and attack and a very small silence between caused by the closed mouth. The time-laps of the vowel a contains a pure sound part and a modulated part belonging also to the time-lap of b. This is the plain proof that you cannot cut the time axis into time-segments (=time-lap) each one devoted to one consonant or one vowel, and segmentation and linearity do not exist in any phonetic theory (this was arduously proven by Cao-xuân-Hạo in 1980)

When ba is said, the articulation of b produces no sound, and the time-lap of b contains a silence : The phoneticians who give to consonants the only non silent part of their life are doing wrong.

To say b, European people use to articulate and attack continuously in contrast with the Vietnamese people compelled to put a silence between the two functions by the Vietnamese strict encoding into monosyllables separated by silences : their readings are completely different.

An peculiar phenomenon comes with two consecutive vowels such as ai. You say a and keep a alive while you prepare to say i. The shape of your mouth goes from the u position onto the i position and modulates the sound from u to i. Vietnamese uses this modulated sound to transmit information, and Europeans languages use the two borders u and i. This makes a big difference: Vietnamese people is always conscious of this living modulation while the Europeans don't.

Scarcely, when the modulation is significant they can't ignore no more and called it a diphthong, unaware that it is barely the special case a couple of vowels with significant inter-modulation. They got into an inextricable tangle : Englishman notes i the couple ai, Frenchman notes è, aï and ail the couple ai, aille the good written triplet aie, abbaye instead of the correctly Vietnamese written abbăi (so that French possesses also the Vietnamese vowel ă in a hidden hole). In abbăi, the last i is accentuated so that you heard it accurately. In abêi the last i is not accentuated, so that you heard the word abeille. We can imagine the difficulties of the fated French children to learn the French lecture.

Furthermore a Vietnamese monosyllable is encoded to have a unique dominant vowel which is more accentuated and a multiplot of monosyllables is also encoded by respective accentuation to signalize that it is to be understood as an unique compound word. Therefore no global accentuation on the phrase can be to ask question, and Vietnamese must uses other constructions to ask questions, in a queer way for the Europeans. Generative grammar for Vietnamese is not the European one here, and elsewhere because Vietnamese don't organize the phrase into "Subject, Verbs, Complement, Adjectives..." but by using the order principle "Principal first, Secondary after" .

In the case of a monosyllable, all non dominant vowels are said very shortly as a glide and the consonant r was misapprehended by Alexandre de Rhodes because it was always said as a glide.

This strict codification separates letters of a monosyllable into normal vowels, normal consonants and glides, all well known to native speakers as functions, the remaining five diacritic accents denoting the six tunes in which the word written without accent must be sung. As these tunes are well known to the native speakers, they already know to read all the right written words into the right spoken words.

There are many ill-written words, but they all arises by ill-writing the vowels e, ă, u in some scarce situations, and the unique consonant r, being a glide everywhere, in one among circa ten words.

These illnesses, due to Alexandre de Rhodes since 1651, easily curable but unbeknown (except for the rare e and ă) until to-day, give the impression of an extreme complication of the phonetic structure already amended in more than ten scientific attempts (Lê Văn Lý, Nguyễn Bạt Tụy, M.B. Emenau, A.G Haudricourt, M.V. Gordina, Nguyễn Phan Cảnh, Nguyễn Đình Hoà, Huỳnh Sanh Thông, R.B. Jones, L.C. Thompson, Cao-xuân-Hạo, Vietnamese Education Ministry) (the r problem and the glide structure are unbeknown, and no major simplification flashed up).

French and English languages are curable, but the time is too late, too many phonic sounds have changed and it is practically impossible to change without spoiling the cultural heritage. But at any rate, one can learn say-reading with right written words to see that every one already knows how to read.

The language, the alphabetic writing and the natural say-reading exist long ago, as a heritage and also by the human capacity to conceive: We conceived the reality, expressed it into the language created in phonic sounds discretized into words = continuous sounds discretized into consonants and vowels. The universality of the phonic structure reflect our universal way of thinking, as everyone can speak and say one's idea which is also discrete (for example when "yellow" discretizes the world into two parts).

A child can learn say-reading once he is able to observe a gesture and associate it with a sound and a written letter (for studying the vowels), and after that, to cut the spoken word such as ba into two gestures: say b with no sound in order to say a at once. As the child know to say ba, to learn say-reading

is to observe the natural thing he does to see how, much more easier than to learn by spelling through idiotic methods. Wealthy European peoples will probably not fix their ill-writing as they can afford it.

All other peoples can change a few their writings to record the actings instead of the results. They will get their own alphabet and spare money: In school they don't need any special spelling book, the children will learn to draw the letter anywhere and to say-reading with any knowing person.

We can imagine the economic and human yield: we let people learn how to fish without imported hook, thread and rod, and we heal a very old injury due to unconscious European methods (spelling in prehistorically wrong way)

[HôiCamTuyền](#) [HoàngXuânHân](#) [NghiemXuânHải](#)

Association d'Aubonne Culture & Education France-Vietnam

aubonne.hoangxuanhan@orange.fr ; <http://pagesperso.orange.fr/aubonne.hoangxuanhan>

Chữ viết tắt : (qn.) là chữ Quốc-ngữ ; (vt.) là Việt-tự = chữ Quốc-ngữ đã sửa-sai bốn chữ mà lập lại bản-tính viết-sao-nói-vậy ; (fr.) là Pháp (= France) ; (de.) là Đức (Deutschland, Germany).

Sinh-thời, GS Cao-xuân-Hạo phê-bày bản-tính rất đẹp tình-cảm, thông-tin gây-gọn, chính-xác về ý-nghĩ và tư-duy của tiếng Việt. Nhưng chữ Quốc-ngữ không biểu-hiện được bản-tính đó chỉ vì bốn chữ viết sai. Tiếng Việt rất thuận-tiện về đường khảo-cứu khoa-học và văn-học, nhưng từ-ngữ chưa định-nghĩa rõ-ràng, làm cho bất-thuận vô chung. Tôi đặt các quy-định, để tránh các sự lập-loè, dài giòng văn-tự mà trung-bày gọn-ghẽ bản-tính giản-dị của tiếng Việt và chữ Việt.

Tôi sẽ viết *nghiêng* tiếng nói, *thẳng* chữ viết, *đậm* con-chữ nói to để nhận và tôi sẽ dùng các dấu toán-học :

= là "là" : "a = b" phải đọc là "a là b" || ≈ là "gần như" : "a ≈ b" phải đọc là "a gần như b"

> là "bị viết sai ra" : "b > a" phải đọc là "b bị viết sai ra a" || < là "chữ ra" : "a < b" phải đọc là "a chữ ra b"

+ là "ghép với" : "a + b" phải đọc là "a ghép với b" || ≠ là "khác" , "a ≠ b" phải đọc là "a khác b".

I. Chữ Việt ¹ viết-sao nói-vậy, còn chữ Quốc-ngữ thì không.

Tính-chất "viết-sao nói-vậy" là bản-tính của tất cả các tiếng nói trên hoàn-cầu: Ghi-âm là ghi chức-vụ của nguyên-âm và phụ-âm, đọc chữ là đọc liền chức-vụ của mỗi con-chữ. Chữ Quốc-ngữ ra đời 350 năm trước và đã đổi theo sự biến-chuyển của tiếng nói (Sinh thời ông Alexandre de Rhodes (1651) dân ta nói *blời, blang, blam mực, con blun* nay đã nói là *trời, trắng/trang, chám mực, con giun*) cho nên ít sai. Không may là Cha de Rhodes đã bị thói quen vị-âu làm viết sai bốn con-chữ, và đến nay vẫn sai vì thói quen Âu-học không cho ta thấy: Âu-tây không nhận ra hai chức-vụ "*nguyên-âm*" và "*phụ-âm*" : "*nguyên-âm*" là phải *đọc-nguyên* ra tiếng "y-nguyên", không luyên-láy gì cả, *phụ-âm* là phải *đọc-im*, làm mọi cử-chỉ để nói, nhưng không cho dây-thanh (cordes vocales) rung động, cho nên theo ngữ-pháp của ta thì "*nguyên-âm*" phải gọi là **âm-nguyên** và "*phụ-âm*" là **âm-im** ², chữ thứ hai ghi thêm chức-vụ.

Ây-tây tin rằng phụ-âm là một âm-thanh góp phần với nguyên-âm để nói ra tiếng, nhưng thực-tế là khác : Âm-nguyên có chức-vụ phát-âm-không-luyên-láy, phụ-âm có chức-vụ đối-chiếu luyên-láy-không-phát-âm, cho nên gọi chúng là **âm-im** là phải, vì im là không phát-âm. Người bản-ngữ âu-tây đã đánh-vần ngang trái tự nghìn xưa vì họ đọc-nói âm-im mà không im. Khổ nữa, họ ghi-âm với các âm-vị mà không nghĩ ra là các âm-vị phải ghi chức-vụ thông-tin theo ý-muốn của người nói (F. Saussure, Cours de linguistique générale, 1916 Paris) : nói *ta* là ta bật lưỡi trên âm-nguyên *a*: t phải ghi sự chủ-động, sự-việc *chính* mà gọi là *phụ-âm*, thì ta quáng mắt hơn cả âu-tây, vì *consonne* có nghĩa là phát-âm chung, ngang hàng với nhau chứ không phải là phụ.

Phép chính-phụ của ta là khác : chính theo ngữ-nghĩa thì ta đọc như thường, phụ thì ta chỉ nói lướt qua rất mau, chức-vụ này gọi là **âm-biến** mới là thuận-nghĩa. Khi chức-vụ thông-tin là bé thì ta đọc là âm-biến : các phụ-âm (=âm-im) đều là âm-chính về đường ngữ-nghĩa, không có chức-vụ phụ mà là âm-biến, chỉ trừ một âm-im duy-nhất: **r** là **âm-biến** ³ khi nó không mở đầu âm-tiết.

¹ *Dấu-thanh* (= *dấu-ngâm*) là tự-do với *chữ viết*, theo bản-tính của câu hát : nhạc là điệu-ngâm, lời là chữ nói theo điệu-bình, cho nên tôi thu sáu chữ-hát vào một chữ-nói (viết không dấu) và chỉ viết Bằng-vận không dấu.

² Đọc phụ-âm là đọc-im, gọi phụ-âm **r** là phải chêm thêm nguyên-âm *ơ*. Vô-ý vô-tử, ta đọc phụ-âm **r** như tên gọi mà tha rác vào nhà : Nói *ơ* là phát-âm mà để yên khối miệng, dễ thay khi nói nhanh mà cho ta cảm-tưởng là *ơ* đã biến đi. Nhưng đánh-vần với *rơ, bơ, bê, e-rò, ét-si, sò, kờ, gờ* ... là sai to : *bơ+a = boa ≠ ba* và âm *ơ* là thừa. Loại trừ tiếng *ơ* là *đọc-im* các phụ-âm. Đọc-im *b* và đọc-ngay *a* là nói *ba*. Đọc tự-nhiên mà thành ra nói là *đọc-nói*, người bản ngữ hằng làm, cho nên dạy đánh-vần mà học *đọc-nói* là dạy-mù : Trẻ em đã biết đọc-nói chữ Việt viết-sao nói-vậy = chữ Việt-tự (= *tự-nhiên*), cần gì mà phải dạy mù.

³ Ta quay-phim để ghi đời-sống, chụp 25 cái hình trong một giây và khi xem chiếu bóng thì thị-giác và trí-óc của ta nối liền 25

Bốn con-chữ Cha viết sai từ 350 năm xưa là chữ Việt-tự viết-sao nói-vậy sống lại. Ta biết đọc-nói mà không xem ta đọc-nói như sao: Nói thật chậm, người lớn trẻ con sẽ thấy ngay mình đọc-nói như sao : Dạy đọc Việt-tự là dẫn các em thấy các em đã biết ba chức-vụ **âm-nguyên**, **âm-im** và **âm-biến** từ bé. Dạy đánh-vần mà đọc cho gấp, mong chi tiếng-đúng hiện ra là dạy quỳnh-quảng, quỳnh mà không có thì-giờ, quảng mà quên dạy suy-xét tìm-hiểu. Đúng là dạy nói thật chậm để nhìn ra cách đọc-nói ba chức-vụ.

Sự vô-lý căn-bản : Chữ **r** viết lẫn-lộn ra **a**, **ê**, **ô**, **ơ** ở mọi nơi, phải đọc-sai mới là đúng tiếng.

Người Pháp viết **kir**(fr.), **cour**(fr.), **cœur**(fr.), **tir**(fr.) với **r** thay vì **a** trong các tiếng Việt : **kia**(qn.), **cua**(qn.), **cua**(qn.), **tia**(qn.). Cắt **a** ra mà ghép lại thì là đọc sai: **ki+a** ≠ **kia**(qn.), **cu+a** ≠ **cua**(qn.)... Vì Cha de Rhodes đã viết sai **r** ra **a**, ta sẽ lập lại là **kir**(vt.), **cur**(vt.), **cur**(vt.), **tir**(vt.).

Cắt rời hai âm-nguyên viết liền nhau mà đọc ghép là không đúng, là ta nhồi-sợ trẻ-con hai lần : bắt em bé **viết-sai** và **đọc-sai** cho ra đúng tiếng. Ví-dụ **kiê**(qn.) không phải là **ki+êu** : Âm sau (= **ê**) là **r** bị viết sai. Viết tắt sự sửa lại: **ê** < **r**, **kiê** < **kir** là viết đúng để đọc theo kiểu-viết, đọc **r** là âm-biến

Chữ **r** ghi hai hành-động liên-tục: luyến-láy âm-thanh có trước vì ta ghép lưỡi lên cùm và đánh rung vào âm-nguyên đi sau. Âm-im **r** chỉ luyến láy âm-thanh có sẵn và không đánh vào âm-nguyên sau để không nói ra hai âm-tiết liền nhau : do đó **r** bị cắt rất sớm, chức-vụ luyến-láy là chức-vụ biến (= *pian* của nhạc-học Hoa) làm rất ngắn. Ông F. Saussure đã thấy từ xưa (1916) hiện-tượng này; Âu-tây thường nói liền-tiếp và nhận rõ hai chức-vụ của **r**. Ta thì chọn chức-vụ theo chỗ đứng trong âm-tiết: mở đầu là đánh, không mở đầu là biến. Chỗ đứng quyết-định chức-vụ, cho nên ta không thể cắt **kir** ra **ki** + **ru** vì âm-im **r** đi đầu ở **ru** sẽ đánh vào âm **u** và không làm âm-biến : đưa lưỡi ra trước và mở thêm một tí như khi ta bắt đầu nói **ơ** là ta đã nói **kia**. Âm-nguyên (**i**, **u**, **ơ**) đi trước là âm-chính nói mạnh, âm sau nói nhẹ là đủ cho người nghe phân-biệt hai ngõ-đường còn lại : nói **r** hay **u** (= chum môi). Hai hướng-nói khác hẳn, nói ít là người nghe đã thấy là **kiê** hay là **kiu** : hai âm cuối đều là âm-biến lướt qua và hai con-chữ **r** và **u** đều ghi chức-vụ âm-biến và hai âm-nguyên **ê** và **u** không hiện ra vì ta chưa nói đến. Ta có thể viết **ê** thay vì **r** nhưng đó là ghi sai bằng **nhieu** kết-quả thay vì **một** chức-vụ. Âu-tây sẽ nghe **ê** và **u** là bán-âm, trong khi ta đọc-nói âm-biến, chỉ xích vị-trí của âm-nguyên đi trước đến một âm-nguyên rất gần, khác nhau tùy theo chỗ ra đi, tức là âm đầu trong **ia**, **ua**, **ura**. Ông de Rhodes sẽ ghi **iê**, **uô**, **ơơ** khi có một âm-vị theo sau như là : **kiê**, **kiên**, **cuôi**, **cuôt**, **cuoi**, **cuou**, **cuong**... và tất cả các tiếng Việt có âm-nguyên đôi hay ba mà các nhà ngôn-ngữ học đều không đồng-thuận trên cách viết. Một số học-giả viết liền **iê**, **uô**, **ơơ** mà gọi là ba nguyên-âm đặc-biệt của ta, theo Âu-tây mà không thấy rằng nguyên-âm phải đọc **nguyên**, tức là chết mà không luyến-láy. Viết theo họ là khó hiểu: Phiên-âm là ghi chức-vụ, không ghi **sa-số** kết-quả mà che-lấp **một** chức-vụ : Âm-im **r** là âm-biến với chức-vụ luyến-láy ngắn ba âm-nguyên **i**, **u**, **ơ** ra sáu kết-quả mà họ nghe sai là **ê**, **ô**, **ơ**, và **a**, **ơ**, **□** khi **r** ở cuối âm-tiết.

Mỗi âm-tiết Việt chỉ có **một** âm-nguyên chính (đưa nhiều thông-tin), mang trọng-đỉnh âm-lực dùng để mã-hoá tiếng nói (l'accentuation sert au codage) theo quy-lệ chắc nhất, dễ nói và khó nghe nhầm vì chỉ có một trọng-điểm duy-nhất. Trong hai âm-nguyên dính-liền, âm-nguyên hẹp nhất (thường xuyên là **i** hay **u**, và **o** trong **oa**) sẽ là âm-biến. Đề dấu-ngâm lên âm-chính là phải. Dấu-ngâm ghi một điệu-ngâm cho cả chữ, và ta nhận ra điệu-ngâm khi tiếng nói rẽ-hướng. Dân ta không nhầm và thường-ghi dấu như thế mà không biết vì sao. Thói quen đó sinh ra vì lý-do mã-hoá : nghe thấy rẽ-hướng ở đâu thì ta đề dấu ở đấy.

Trong các chữ **kir**, **kirn**, **turn**, **burt**, **buri** ... thì ta chỉ nói **một âm-biến r** mà không nói thành **các bán-âm (a, ê, ô, ơ)** (viết sai) như Tây. Với dấu-sắc, âm-nguyên đầu chưa rẽ hướng và trọng-điểm âm-lực sẽ ở cuối âm-tiết để phân-biệt mười ngõ-ra sau âm-biến **r** : Theo chức-vụ các âm-im **n**, **m**, **c**, **p**, **t**, **ch**, **ng**, **nh** chỉ luyến-láy và không đi xa hơn nữa và hai âm **u**, **i** thì sẽ là âm-biến. Một âm-thanh đang sống bị âm-biến **r** luyến-láy và lại bị ngâm thêm theo điệu-ngâm sắc. Phối-hợp hai việc luyến-láy làm cho tư-duy Âu-tây rối-rắm: Họ quen thấy phụ-âm với hình-thái cứng-ngắc (*xem Tt2 ở sau*), trong khi dân ta luyến-láy và lại ngâm thêm theo mỗi điệu-ngâm. Một nhà ngôn-ngữ học theo Tây không thể hình-dung là dân-ta, từ khi miệng còn hơi sữa, đã biết ngâm các phụ-âm của họ. Cũng may là có vài người Việt đã nhận ra sự

hình-thái chết đó mà gây ra sự-sống, cái ảo-ảnh mà Phật gọi là **sắc** trong cụm-chữ **sắc sắc không không** : cái sự-thật trong óc, ý-thức và tâm-thức của ta là cái ảo-ảnh mô-hình sự-thật bên-ngoài với ngũ-giác (thính, thị, xúc, khứu, vị) và khả-năng nhận ra (tri-giác) của ta. Một nguyên-âm đứng y-nguyên như hình-thái chết của cái hình ta sẽ gọi là **âm-nguyên**. Luyến-láy từ **u** ra **i** thì ta nghe thấy cái âm-thanh đang đi từ ngưỡng-cửa **u** đến **i**. Đi tự-nhiên là nói **u**, không cho **u** chết mà sửa-soạn nói **i** cho đến khi nói ra **i**, đó là cách ta đọc-nói tiếng **ui**, cho nên chữ viết là cuộn phim ghi sự-sống, tức là cái sườn (nhà) của tiếng nói. Âm-biến là cuộn phim bỏ lưng mà không đi đến ngưỡng cửa sau, và tất-nhiên là ta không nói tiếng **i**. Xem **Tt2** ở sau.

việc đó như ông Vũ-tiên-Dũng⁴. Unicode chỉ đề dấu-ngâm trên nguyên-âm, cho nên đề dấu-ngâm ở âm-nguyên không- biến đầu-tiên là phải. Dù sao khi xưa ta đề dấu trên các chữ ê, ô, ơ nay đã thay ra ư nhưng các chữ đó vẫn là âm đầu đang biến cho nên đề như xưa thì vẫn là âm-đầu mang dấu-ngâm.

Chỉ còn ba trường-hợp sai nguyên-âm đầu (xem hai thí-dụ sau) mà chữa xong là hoàn lại được cho chữ Việt-tự bản-tính viết-sao nói-vậy mà Ông de Rhodes đã phá-hoại vì thói vị-âu mà Ông không biết.

Thí-du không sai : *Viết sao nói vậy.*

Tiếng *hoa*(qn.) viết là **hoa**, cắt đôi là **ho+a**, đọc ghép là *(ho)+(a)* và đó là tiếng *hoa*(qn.), và ta cũng có thể cắt ba: $h+o+a = hoa$ tức là chữ **hoa** viết-sao nói-vậy. Xem chú-thích số²: $b+a = ba$.

Thí-du sai số một : *Viết sai không nói vậy, để sửa vì sai âm đầu (ay, au, anh, ách)*

Ta gọi sai ă ra á và â ra ó vì á không phải là nguyên-âm ă, và ó không phải là nguyên-âm â.

Nếu ta đọc: ă là á thì ta sẽ đọc ă^ñ là ă^ñ, ắ là ắ^ñ, ắ^ñ là ắ^ñ khi ta cắt rời, ví như khi ta cắt rời ă^ñ ra (ă)+(n) và đọc là *(á)+(n) = ă^ñ*. Cắt rời, ta sẽ đọc **au** là *(a)+(u)* gần như *ao*, ta sẽ đọc **ay** là *ai* v.v. Ta phải đọc ă bằng cái tiếng ă duy-nhất mà ta nghe ở đầu các tiếng *ay, au, ă^ñ, ắ^ñ, ắ^ñ* v.v.. Chú-ý mà nghe ta nói *ay* thật chậm, thì ă là một nguyên-âm giọng bình. Nói ă thì ta ráp lưỡi lên cúm (= nóc của vòm miệng) và ta khép lồi ra trong miệng một nửa so với *a*. Ta biết nói ă: Nói chậm tiếng *ay*(qn.) là ta sẽ thấy ta nói ă như sao. Đọc được ă, ta sẽ đọc ă^ñ là *ay*(qn.), ă^u là *au*(qn.).

Nếu ta đọc: â là ó và cắt rời thì ta sẽ đọc â^ñ là *(ó)+(n) = ă^ñ*, ắ^ñ là ắ^ñ, ắ^ñ là ắ^ñ v.v. và sẽ khó dạy cho con cháu. Ta phải đọc â như cái âm mà ta nghe ở đầu các tiếng *âu, ây, ă^ñ, ắ^ñ, ắ^ñ* v.v. Chú-ý nói ă^ñ thật chậm, thì nghe ă là giọng-bình. Nói ó thì ta ráp lưỡi lên cúm mà khép lồi ra trong miệng độ một phần tư so với khi ta nói *a* và ta lùi lưỡi vào trong. Nói ă thì ta ráp lưỡi lên cúm và khép lồi ra một nửa so với ó, và uốn lưng lưỡi xuống, làm cho khối phát-âm ở lưng lưỡi sâu hơn. Tập nói ă, ta chỉ cần nói chậm tiếng ăy (như khi ta tập nói ă). Biết đọc â, thì ta sẽ đọc cắt rời được â^ñ là *ân*(qn.), ắ^ñ là *ác*(qn.) v.v.

Nếu ta đọc: **anh**(qn.) và **ách** theo chữ viết, thì ta bị vấp : Đọc *an* rồi thì không chuyển sang *anh* được nữa, tức là ông Alexandre de Rhodes đã viết sai. Nói thật chậm *anh* và chú-ý, thì ta nghe thấy ta bắt đầu nói nguyên-âm e, chuyển chưa đến *en*, là đã đưa hơi lên mũi bằng cách khép đường trong miệng và gân lưỡi cho cứng. Đó là ta đọc-biến âm-im ñ và đọc âm-im h ghi việc đưa âm lên mũi: *anh* chữa lại là **enh**. Âm-nguyên *a* ở đầu mà ta đọc như thế thì ta nói ra *ang*. Hai tiếng **enh** và *eng* khác nhau và chỉ vì dạng lưỡi : nói *eng* thì lưng-lưỡi cong xuống, làm cho khối-trống trong miệng ở lưng-lưỡi to lên vì âm-im g là nói ở họng trên, nói **enh** thì lưỡi ép vào cúm và khép bé hẳn khối trống ở lưng-lưỡi đưa âm lên mũi. Hai dáng lưỡi khác nhau ta ghi bằng hai phụ-âm kép **nh** và **ng**. Mở đầu với tiếng *a*, thì lưỡi nằm rất xa cúm, thay dạng nhưng thay khối phát-âm ít quá, cho nên tiếng-nói vẫn là *ang*.

Chữ **ách**(qn) viết đúng là **éch**. Hai tiếng **éch** và **éc** cũng khác nhau vì dạng lưỡi : **éch** là **enh** với lưỡi gần cúm hơn và đưa thêm ra trước, **éc** là **eng** với lưỡi gần cúm hơn và đưa thêm ra trước. Và nếu **e** thay ra **a**, lưỡi sẽ xa cúm nhiều quá cho nên **ách** (viết đúng) sẽ đọc ra **ác**, cũng như **anh** (viết đúng) đọc ra **ang**.

Thí du sai số hai : *Âm đầu viết sai, không có con-chữ Quốc-ngữ để ghi: uy*

Nói *uy*(qn.) thì ta nghe rằng âm đầu không phải là *u*. Biết tiếng Pháp hay tiếng Đức thì ta nghe ra tức-khắc âm đầu là âm *u*(fr.) của Pháp và âm *ü*(de.) của Đức. Tôi chọn con-chữ **ü** của Đức để ghi cái âm đầu và tôi sửa **uy** ra **üy** hay **üi**, nhưng chọn **üi** là hay hơn, để cho người Việt thấy rằng *thuy*(qn.) = *thüi*(vt.) khác với *thúi* vì con-chữ **ü** mà không vì **y**. Ở nơi nơi, chọn **i** hay **y** là tùy-thích, **bác-sĩ** và **bác-sỹ**, **Mỹ** và **Mỹ** cũng "mắm sốt", tôi không quan-tâm.

Vấn-đề sáu điệu-ngâm hay tám giọng-thanh

Tôi chữa các chữ không dấu (tiếng Việt không nhận thì tôi đề thêm dấu □ trong các bảng). Thí-dụ: Tôi chữa **đuôi đất** ra **đuri đất** và đọc-giả có thể thêm tất cả các dấu-ngâm mà đọc: khi nào đọc khó nghe thì đó không là tiếng Việt. Nếu ta đọc thật chậm các âm-vị, theo *kiểu-việt*, thì **đuri** sẽ đọc là *đuối* và **đuối đất** viết đúng sẽ là **đuri đất** : Đọc theo *kiểu-việt*, thì ta sẽ đọc ra ngay cái tiếng mà ta ghi "lạ-kỳ" như thế, khi ta đọc-nói ư là âm-biến. Lạ hơn nữa, đọc theo *kiểu-việt* chỉ là *ngâm* như là *ngâm-thơ* (xem Chương II).

Sáu điệu-ngâm huyền bình sắc hỏi ngã nặng là **sáu cách hát tự-do** so với **việc nói** tức là hát theo *điệu-bình* mà không luyện-láy các chữ không dấu. Đây là bản-tính thiết-yếu : *Dấu-ngâm* ghi *điệu-ngâm* mà ta phải ngâm theo khi ta đọc chữ viết, cho nên ta có **hai chiều tự-do**: *chữ viết* và *dấu-ngâm*. Các *điệu-ngâm* đều bắt đầu với *điệu-bình* rồi rẽ-hướng xuống dưới (*huyền*), lên trên (*sắc*), vào họng giữa (*hỏi*), vào họng trên (*ngã*), xuống cổ họng (*nặng*) (như để nuốt). Hai **điệu** *huyền bình* mở to miệng ở phía trước, ngày xưa các cụ gọi là **giọng-bình**, *hỏi ngã* mở thêm khối họng ở sau lưỡi. Bốn phụ-âm (c, ch, p, t) ở cuối

⁴ Dũng Vũ, Vấn-đề đánh dấu-thanh tiếng Việt. <http://www.talawas.org/talaDB/showFile.php?res=7657&rb=06>

chữ thu-hẹp khối họng, đưa lưỡi lên trên mà đóng đường trong miệng, làm theo sau bốn *điều-ngâm huyền bình hỏi ngã* là rẽ-hướng một lần nữa. Rẽ hướng hai lần là phá quy-lệ thông-tin rẽ-hướng một lần, vừa khó đọc lại khó nghe : Do đó, tiếng Việt không nhận và người Việt thường tin là không nói được. Tiếng Việt chỉ nhận hai *điều-ngâm sắc nặng* khi có bốn phụ-âm cuối (c, ch, p, t).

Ngày xưa, các cụ gọi chúng nó là hai **giọng-nhập**, và khi không có bốn phụ-âm cuối (c, ch, p, t), thì các cụ gọi hai *điều-ngâm sắc nặng* là hai **giọng-khứ**, và hai *điều-ngâm hỏi ngã* là hai **giọng-thượng**. Các cụ gom cả sáu giọng này thành **sáu giọng-trắc**, và phân-biệt độ cao-thấp với hai tính-từ **phù trầm**. Đây là văn-hoá Trường-an đã tràn-lan ra cả Đông-Á với chữ Hán: Họ biết phiên-thiết nhưng họ thiếu suy-xét và không nhận ra các con-chữ lý-tượng, hai ba mươi là đủ để ghi mọi chữ, tức là lý-thuyết ghi-âm. Họ lại không chú-ý đến sự luyện-láy mà chỉ nghe thấy độ cao-thấp cho nên họ chia khối phát-âm theo một đường chéo-nghiêng mà phân-biệt ra **ba giọng bình thượng khứ**. Họ chêm thêm sự đóng khối-họng mà họ gọi là **nhập**: Kiên-thức đó chéo hẳn với kiến-thức ghi-âm bằng âm-vị và nó phá-rối hai chiều tự-do của ta. Khi GS Cao-xuân-Hạo thắc-mắc nên chọn tám-giọng theo họ hay không, thì ta trả lời đơn-giản :

Tám giọng-thanh của Trung-Quốc nằm chéo với hai chiều tự-do ghi-âm với sáu điều-ngâm của ta và đó là sự khó-khăn văn-hoá (không chính-trị) lớn nhất của người Hoa để ghi-âm tiếng Hoa..

Kết luận: Con-chữ r viết sai ta đã có phép chữa, cho nên công-việc đã xong.

Đây là ta dựng lại được chữ Việt-tự với hai Bảng-vận BV1 và BV2 mà tôi sẽ kê ở dưới.

Ở chương sau tôi sẽ kể cách sửa-sai, đọc-nói từng âm-vị, đọc-ghép các con-chữ ra tiếng và cách viết chữ theo tiếng ta nghe. Chữ Việt-tự viết-sao nói-vậy là công-cụ giảng-dạy cho trẻ em thấy rất dễ là các em đã biết đọc-nói, khỏi phải đánh-vần theo những quy-lệ vô-lý mà các em phải học thuộc-lòng.

II. Nói chậm mà nghe cho kỹ là biết đọc-nói các chữ "viết-sao-nói-vậy".

Chữ Việt-tự lập-lại trong ba trang đầu do một *sự suy-xét* : Vì Pháp viết **tir** trong khi ta viết **tia**, tôi đọc chậm chữ **tire** theo kiểu Pháp mà xem-xét : Nói *ti* và giữ cho *ti* không chết, không cho *ti* lịm đi trong khi tôi khoan-thai sửa-soạn để nói tiếng *re(fr.) = ro(qn.)* thì tôi nghe thấy tiếng *tia(qn.)*, trước khi tôi nói *ro(qn.)*. Đó là âm *i* biến đổi khi tôi mở lưỡi ra phía trước để nói phụ-âm *r* . Tôi ghi với chữ **r chức-vụ biến-âm**. Đây là **nhieu khía-cạnh** của **một** hiện-tượng : *kia+u = kiêu ; kia+n = kiên ; tia+m = tiêm ; cua+i = cuôi ; đũa+i = đuôi ; cưa+i = cươi ; mua+i = mươi ; lũa+n = lươn ; lũa+ng = lương ...* Viết **âm-biến r** là giản-dị hoá nhờ chức-vụ, là ghi nguồn gốc (=chính) thay vì ghi nhiều chi-nhánh (= phụ): *i* chưa biến ra *ê*, *u* chưa biến *ô*, *ư* chưa biến ra *ơ* : Viết âm-nguyên *a* để chỉ-hướng còn sai hơn nữa, vì *a* còn xa hơn nữa. Viết âm-biến **r** là quét sạch các sự u-minh *sai-lầm* vì *các thói-quen phản khoa-học* .⁵

Ta có quy-lệ đơn-sơ: Đọc theo *Kiểu-viết* một con-chữ khi có âm-thanh đang sống là luyện-láy theo hướng của nó, nguyên-âm hay phụ-âm đều nói *chậm như nhau*. Nghe chưa rõ thì *đọc chậm thêm*. Chậm-rãi *đọc-nói các âm-vị* là *ngâm từng chữ*, cho nên *tập-đọc* là *học-ngâm* mỗi chữ viết: Nói chậm lại là *ngâm*, *ngâm* nhanh lên là *nói*. Chữ *r* ghi âm-biến và âm *ro* phải cắt đi cho nên *tia(qn.)* là khác *tir(fr.)*. Tiếng *ai(qn.)* là *a+i*, *i* hẹp hơn *a* sẽ là âm-biến, trong khi Âu-tây nghe nó là bán-âm (tức là kết-quả của nguyên-nhân biến). Ta *lười*, *ta nhẹ-nhàng* nói *i* là nghe ra ngay, và ta đọc biến các âm-nguyên phụ-nghĩa.

Đây là chữ Việt viết-sao-nói-vậy đã sống lại.

III. Chữ Việt-tự đã sống lại, ta chỉ cần dạy đọc-nói các âm-vị, đọc-liền mà ngâm sáu điều-ngâm như hát sáu câu vọng-cổ⁶. Các quy-ước kỳ-dị, phản khoa-học để cấp-cứu các sự sai lầm, giảng ra trẻ em càng không hiểu, đã diệt được hết. Không áp-dụng là nhồi sọ con cháu của chúng ta cho đến khi tận thế.

Sau đây là hai Bảng-vận Việt-tự : **BV1** là Bảng-vận số 1, kê các vận sửa-sai *a<ă, a<e, u<ü* (trừ chữ *r*).

BV1. ay<ăi ; au<ău, anh<enh ; ach<ech ; uy<üy = üi

a	ai,ao,au<ău,ay<ăy=ăi	ac, ach<ech	ap	am	an	ang	anh<enh	at
ă≠á	ăi>ay, ău>au	ăc,	ăp	ăm	ăn	ăng	ăn<enh	ăt
â≠ớ	âi=ây, âu≠ou□	âc≠ơc□	âp	âm	ân	âng	ân<âng	ât
ơ	ơi,ơa□,ơo□,ơu□	ơc□≈âc	ơp	ơm	ơn	ơng	ơnh<ơng	ơt
e	ei□,eo,eu	ec≈ech>ach	ep	em	en	eng	enh>anh	et

⁵ Ta ghi một hành-động với một con-chữ, không ghi các kết-quả hỗn-độn vì chưa thoát-yếu được sự đơn-sơ. Viết không dấu cũng là dọn đỡ cỏ-dại đầy vườn, bìm leo giậu đồ : *mua+t = mướt* ghi tắt được hai chữ : *múa+t = mướt* và *mưa+t = mướt*.

⁶ Ngâm là hát không lùi, viết **láo(vt.)** là tôi viết dấu trên cả chữ **lao(vt.)** : **a** đã hát đến **á** thì **o** phải đi cao hơn nữa trên điệu **ó** (và nói nhẹ hơn vì không cần đưa tin) cho nên ta phải đọc **láo(qn)** như là (**lá**)+**ó** = **láo** ra cái tiếng việt **láo(qn.)**.

ê	êu~êo□,êi□	êc~êch	êp	êm	ên	êng□~ênh	ênh	êt
o	oa,oi	oc	op	om	on	ong	onh□~ong	ot
(q)u	ua,ue,uê,uâ,uơ,ui	uc~uch□	up	um	un	ung	unh□~ung	ut
ô	ôi,ôa□,ôo□,ôu□	ôc~ôch□	ôp	ôm	ôn	ông	ônh□~ông	ôt
i=y	iù,ia<ir,ie□,io□,iô□	ich~ic□	ip	im	in	ing□~inh	inh	it
ư	uri,uru	ưc	ưp□	ưm	ưn	ưng	ưnh□:ưng	ưt
ü□	üi>uy							
oa	oai,oau□	oac, oach<oech	oap	oam	oan	oang	oanh<oenh	oat:uat
oe	oeo	oec≠oech	oep□	oem□	oen	oeng□	oenh>oanh	oet:uet□
(q)ua	uai,uao,uau<uâu,uay<uãi	uac,uach~uäch	uap	uam□	uan	uang	uanh<uenh	uat
(q)uã□	uãi>uay	uãc,uãch	uãp	uãm	uãn	uãng	uãnh:uenh	uãt
uâ	uây	uâc	uâp□	uâm□	uân	uâng□	uânh□	uât
uơ					uơn			
ue	ueo			uem□	uen	ueng□	uenh:uãnh□	ư
uê	uêu	uêc	uêp□	uêm□	uên	uêng□	uênh:ôenh□	uêt
uy<üi	uyu<üyü=üiu	uych<üich~tiic					uynh<üinh	uyt<üit=üyü

Bảng vận số 2 sau đây ghi riêng một sự nhầm-lẫn duy-nhất mà gây tai-biến ở mọi nơi : **r** bị lộn ra **a, ô, ơ, ê**, trong hơn một phần mười của các tiếng Việt, làm cho không còn ai nhận ra được nữa một sự-việc giản-dị, một bản-chất thiên-nhiên dễ hiểu và quá đẹp của tiếng Việt.

BV2. Bảng vận số 2 : r bị lộn ra a, ô, ơ, ê, sửa-sai là viết lại chữ r.

oo<Or		ooc<ORC				oong<ORng		oot<ort
ôô<Ôr						ông<Ông		
ua<ur	ua chỉ đúng với chữ q đi trước, đã kê trong bảng BV1, không kê thêm ở đây							
uô□<ur	uôi<uri	uôc<urc	uôp□=urp□	uôm<urm	uôn<urn	uông<urng	uônh□<urnh□	uôt<urt
ura<urr								
uơ□<urr	uơi<urri,uơu<uru	uơc<urc	uơp<urp	uơm<urm	uơn<urn	uơng<urng		uơt<urt
ia<ir								
iê□<ir	iêu<iru	iêc<irc	iêp<irp	iêm<irm	iên<irn	iêng<irng	iênh□<irnh	iêt<irt
yê□<ir	yêu<iru				yên<irn			yêt<irt
uya<üir		uyc□<üirc□	uyêp□		uyên>üirn			uyêt<üirt

Tôi viết bé hoặc không kê lại các vận viết đúng hay không sai chữ **r**, đã kê trong bảng BV1.

Ví-dụ sửa sai ra chữ sau, đọc theo chức-vụ: cau<cầu, qua<cua, quan<cuan, quang<cuang, quát<cuát, quơ<cuơ, quát<cuát, quân<cuân, quai<cuai, quay<cuái, quây<cuâi, anh<enh, quanh<cuenh~cuânh, quít<cuít, hoa, noa, hoi, huênh<hoang, Huế (âm-nguyên không đậm đọc là âm-biến).

Ta thấy lạ vì thói-quen, ví như **ay = ai** (vì **i = y**) thì **ay** phải đọc là **ai** và **quay = qu+ay = qu+ai** phải đọc là **qu+ai**, không thành ra **quay**(qn.). Chữ **ay<ây = ăi** và **quay = qu+ay < qu+ăi** rồi thì ta có thể đọc ghép. *Viết-sao không nói-vậy* là do ông de Rhodes viết lẫn dạy sai. *Viết-sai nói-láo không là bản-tính của ta.* Cắt mảnh **ti+êng Vi+ệt Qu+óc** mà đọc ghép là ta có câu ngoại-lai quái-dãn: *ti+êng Vi+ệt Qu+óc* (xin độc-giả đọc thử). Cho nên viết nguyên chữ Quốc-ngữ mà tập đọc như xưa là *đọc láo* để dựng lại phẩm-chất của "**tiếng Việt-Quốc**" là ta theo người mù, chịu mù và gieo mù.

Trong các chữ Việt-tự, khi âm-im **r không mở đầu âm-tiết** ta phải đọc nó là âm-biến **r** : Luyện nhẹ là đọc ra ngay (xin độc-giả đọc thử). Nó gây ra đa số các sự sai-nhầm mà bảng BV2 đã kê riêng. Tất cả các vận (= phần-cuối đọc-được của các chữ Việt-tự) mở đầu bằng một nguyên-âm đều kê không dấu trong bảng BV1. Để có tất cả các chữ Việt-tự, ta viết thêm các phụ-âm ở trước và đề thêm các dấu-ngâm theo **Quy-lệ** : Đề dấu ở nguyên-âm không biến đầu-tiên.

IV. "Chính-trước Phụ-sau" = "Chính-Phụ" là quy-lệ nói để thông-tin. ⁷

Phép Chính-Phụ là toàn-năng : Ta thông-tin bằng sự linh-động luyện-láy của điệu-ngâm, ta thông-tin

⁷ Ở //www.talawas.org/talaDB/showFile.php?res=4117&rb=06 có bài: *Sự-tích bốn chữ "CHÍNH TRƯỚC PHỤ SAU" trong Việt ngữ học của ông Cao-xuân-Hạo*: **1. Loi de précision**= Luật Chính-trước Phụ-sau tức là cái sau thêm nghĩa cho cái trước. **2. Loi de succession** = Luật mô-phỏng theo thứ-tự thời-gian, **3. Loi d'indétermination** =Luật bất-định của L. Cadière. *Tôi linh-hội khác* : Người Việt dùng môi-trường mà nói cho người nghe đủ hiểu, nói *không-thừa* không phải là nói *bất-định*

bằng sự rẽ-hướng của các điệu-ngâm, thông-tin đã đưa, sau chỉ còn là cái-phụ mà ta bỏ lỏng cho nó lịm đi, vì hai lý-do chính-đáng: đỡ mất-công vô-ích (đỡ *tôn-tho* = *tôn-tho*), và để cho thính-giả dễ nhận ra cái thông-tin theo sau : Ta nói to cái phần đưa-tin và nói nhỏ và chóng cái phần theo sau.

Sau mỗi âm-tiết, ta im-tiếng trong một khoảng thời-gian rất ngắn, cho nên tiếng nói của ta là sự ghép liền của những đoạn âm-thanh liên-tục (mỗi đoạn là một tiếng với chức-vụ đưa tin), và những đoạn im-tiếng. Nói để đưa nghĩa, ta nói các tiếng và ta cũng "nói" các dấu-im ghi bằng lỗ-trống

Quyết-định rằng dấu-im không đưa tin là một tín-ngưỡng sai nhầm.

Ta có một thí-dụ cụ-thể khi ta truyền-tin bằng máy điện-tín Morse: Ta dùng hai dấu-im, dấu-im ngắn và dấu-im dài, dấu-im dài để nói rằng ta đã đánh xong một chữ, và ta phân-biệt chữ y (— • —) và hai chữ n m (— • (im) —) với một dấu-im dài (mà tôi ghi là (im)).

Tiếng Việt cũng truyền-tin bằng độ dài-ngắn của dấu-im, và chứng-minh là hai câu nói sau đây :

Có người-hát ngâm bài thơ và Có người hát-ngâm bài thơ

Tôi nói y-hệt các tiếng trong hai trường-hợp và nói khác nhau hai cái dấu-im: dấu-nổi thì tôi im-tiếng thật ngắn, không có dấu nổi thì tôi im-tiếng thật lâu. Không cần giảng-giải, mọi người viết đều hiểu hai cái thông-tin khác nhau của tôi. Trong bài này, tôi dùng dấu-nổi để thông-tin cho độc-giả hiểu dễ và hiểu rõ hơn, tôi không theo tự-điển vì các quy-lệ loại-trừ dấu-nổi đều là biến-cổ tai-hại về đường ngữ-ngĩa.

Dấu-im ngắn cũng có chức-vụ tương-tự trong điện-tín Morse: Đánh điện dấu-kép (••) thì ta chêm một dấu-im ngắn, vì nếu ta ấn phím liên-tục trong thời-gian ta đánh hai (dấu •), thì là ta đã đánh ra dấu (—). Vì thế tôi tin là trí-óc của ta cũng dùng dấu-im để cắt rời âm-thanh ra từng đoạn mà đưa tin.

Máy-tính cũng vậy: Nó đánh-nhịp bằng một cái đồng-hồ nội-thiết, trong mỗi nhịp nó đưa một tin-tức dưới dạng 0 hay 1 (Tây gọi là một bit). Tiếng Việt cũng cắt thời-gian ra từng đoạn bằng dấu-im, trong mỗi đoạn ta nói liên-tục một tiếng. Sự liên-tục là then-chốt để cho ta nhận ra từng tiếng. Nếu ta phát-âm dính-liền hai tiếng, thì óc của người nghe bị rối loạn. Nếu nó không tự-chữa mà nghe ra một cái dấu-im không có trong thực-tế thì nó phải nhận hai tiếng chấp-liền là một tiếng duy-nhất mà nó chưa bao giờ nghe, và nó sẽ không hiểu. Đây là một sự cấm-ky cực-đề của tiếng Việt khi nói cũng như khi nghe: Ta phải cắt-rời hai tiếng bằng một dấu-im bất-diệt. Nghe một tiếng ngoại-quốc đa âm-tiết, một người Việt (chưa học ngoại-ngữ) sẽ không nghe được rõ các âm-tiết: *Casseroles*(fr.) sẽ phiên-âm là *soong, bière* là *bia, la bière* là *la-de, aluminium* là *nhôm, Madame* là *Bà Đằm*, và ta lại phân-biệt *Wagon* là *goong, Wagonnet* là *goòng, lactase* là *lắc-tát, morphème* là *moóc-phem*. Đây là những hiện-tượng thông-thường trong ngôn-ngữ học, kể thêm là lạc-đề theo chính-ý của bài này.

Khi đánh-vần *tire*(fr.), ta sẽ đọc là *ti — rơ*, dấu-nổi "—" là cái dấu-im bất-diệt mà óc của ta đương-nhiên phải đề thêm. Nói nhanh, ta vẫn phát-âm cái dấu-im "—" đó: Theo âu-tây, đánh-vần mà không diệt cái dấu-im bất-diệt là sai, nói gấp đến đâu đi nữa thì cũng chỉ là (*ti*) (**im-tiếng**) (*rơ*). Âu-tây không vương vì thường nói liền nhiều âm-tiết⁸. Ta thì ta sống với các dấu-im bất-diệt, nhưng thói quen làm cho ta quên rằng nó không bao giờ vắng mặt. Mỗi dấu-im có hai thực-tế đối với ta: nó là một quãng đời-sống của việc nhận-ngĩa và là một khoảng chết của việc phát-âm (ta mở dây-thanh cho nó không rung nữa và vẫn giữ nguyên khối-trống trong miệng). Muốn học nói theo tây-phương, ta phải nói chậm lại mà diệt cho được cái dấu-im bất-diệt trong tâm-thức của ta. Ta phải giữ âm-thanh đang có không chết-đi trong khi ta sửa-soạn mà nói cái âm-vị theo sau: Đó là phương-cách để nói và để hiểu mà tôi đã trình ngay ban đầu, ai đã nói tiếng Việt đều làm được. Sự thực là: Ta biết nghe ngâm-thơ, ta biết nói tiếng Việt, ngâm-nga là nói chậm lại, *nói chậm-lại* là có nghìn cách, *nói chậm-lại* như tôi đã trình thì *tiếng Việt hiện ra*. Tôi không ép thực-tế vì lý-thuyết, thực-tế bắt tôi phải thấy là ngâm-nga như thế thì tiếng Việt hiện ra. Viết "*Nói-chậm tiếng Việt*" là "*Ngâm-thơ tiếng Việt*", là ghi thực-tế của tiếng Việt, của người thông-tin bằng tiếng Việt.

Sự hiểu của tôi phát-xuất từ việc xét theo phép **Chính-Phụ** và *hiểu nghĩa* của tiếng Việt như thế nào. Khi *xét* thì "*sự-kiện xét*" là khởi-điểm (nói trước) để mà *hiểu-nghĩa* được chút ít, cho nên *xét* là **Chính** đi trước, và *hiểu* là **Phụ** theo sau và tôi *tìm-hiểu* như thế : tiếng Việt sẽ ghép thành *xét-nghĩa*. Sau đó, tôi *tintôi* đã "*hiểu-được chút ít*" thì môi-trường đã thay: Cái "*hiểu-được chút ít*" đó là "*đúng hay sai*". Phép chính-phụ nay là : "*hiểu-được chút ít*" là "*phạm-trù*" bao gồm các cách hiểu chút-ít, và sự tôi phán-đoán về cách hiểu của tôi là cái "*lý-thuyết*" phải đem ra thử lửa. Tôi hiểu phép **Chính-Phụ** là như thế⁹.

⁸ và không thông-tin với phần nối-liền: người Pháp nói "**un avion**" là "*unavion*" và phần nối giữa *n* và *a* là vô-nghĩa, nối liền rồi họ vẫn có nhiều cách khác để chia ra từng tiếng đa-âm-tiết. Dân ta không thể hiểu cách đưa-tin như thế trừ khi đã được học.

⁹ Biểu-nghĩa theo phép **Chính-trước Phụ-sau**, người-nói muốn đưa tin sẽ nói **Chính** trước **Phụ** và người nghe sẽ lĩnh-hội theo phép đó : Chính nghe trước là hiểu-trước với tầm quan-trọng. Nói "*Tôi xin Ông cho tôi*" so với "*Xin Ông cho tôi*" đã đủ hiểu, thì "*Tôi*" là thừa. Tiếng Việt không nói thừa, tức là "*Tôi*" là mang sự cố-ý của người nói, lại nói ở đầu câu, trước "*Ông*" thì

Về đường ngôn-ngữ "**Chính**" là cái đang sống, là tiếng Việt mà ta đang nói : ngâm liên-tục các âm-vị thì tiếng Việt hiện ra, *Tôi* lĩnh-hội cái thông-tin của tiếng nói, *Anh* và *Nó* cũng lĩnh-hội cái thông-tin của tiếng nói. Nói "*lĩnh-hội như sao*" là làm lý-thuyết, với cái tiền-đề (= tín-ngưỡng) : "Ai ai cũng lĩnh-hội theo một lý-thuyết toàn-thể", giả-sử là theo sự phân-tích dĩ âu vi trung của ngữ-pháp âu-tây: mao-từ, chủ-từ, động-từ, trợ-động-từ, bổ-ngữ, phó-từ, vị-từ, loại-từ v.v. Rất ngại tư-duy của tôi là nô-lệ mà tôi không biết, tôi chỉ đi bước một :

"**Chính**" đã nói "**Phụ**" là cái gì thêm ý để mà ta ghép-chữ lập-nghĩa : "**Chính**" là cái to, bao gồm nhiều cái bé, phụ thêm nghĩa là chọn một cái bé, tất cả các thí-dụ : "muốn + động-từ", "ghét + động-từ", "sợ + động-từ", "sẽ + động-từ", "đang + động-từ", "không + động-từ", "có +động-từ", "không-có+ đơng-từ", "động-từ + động-từ" v.v. đều theo phép đó: Tôi tin rằng "muốn", "không-muốn", "thiết", "không thiết", "sẽ", "đã" là những cái gì rất quan-trọng đối với người nói và họ nói trước, sau đó cho thêm chi-tiết với chữ sau, và chữ sau cũng không bắt-buộc là một động-từ (phân-tích theo âu-tây). Tôi tin đây là cách lĩnh-hội dĩ-nhiên của trí óc con người : có(avoir), đã(avoir), bị(être), sẽ(shall), không chỉ là **phó**-động-từ: "*Tôi có tiền*" hay "*Tôi có đi*" cùng là một cái chính của sự lập-nghĩa/lĩnh-hội.

Chính là phép Chính-phụ: Trong óc của tôi và trong cách tôi nói, chính là cái tôi nói trước : "loại-từ" đi đầu là chính. Tất-nhiên nó "phân-loại" một cách nào đó để đưa thính-giả vào cái thực-tế (của tôi) mà tôi muốn nói. Khi đàm-thoại, phân-loại không là thực-tế nữa, vì không ai có thì-giờ phân-loại, tôi nói để cho thính-giả biết cái môi-trường thu-hẹp của thực-tế của tôi. Khi tôi nói "con chó đang ngủ" thì tôi cho biết môi-trường của lời nói bằng chữ kép "con+(...)" trong đó tôi lập nghĩa theo phép: Chính = cái bao-gồm = con (hay là cái, cục, hòn, thặng ...) thì nói trước và phụ = chi-tiết = cho biết phần nào trong cái bao-gồm: "*Con*" là cái-gì cụa-quậy, "*Cái*" là không cụa-quậy, rồi tôi cho thêm chi-tiết: lợn, gà, người, chó, quay, dao. Tôi nói: Cái việc, Cái may, Cái khô, Con người, Làm người, Lên voi, Xuống chó, nổi buồn, cuộc vui, bỏ mẹ . v.v. và như mọi người Việt, tôi nói tiếng đầu rất nhẹ để mở dấu ngoặc và tiếng sau mạnh hơn để đóng dấu ngoặc: nhờ thế thông-tin sẽ lĩnh-hội nhanh. Nói *ba con chó* thì *ba* nói nhẹ như *con* và *chó* nói to để cho người nghe ghép ngay thành một cụm chữ (ba (con-**chó**)). Ở đây, *ba* không phải là cái tĩnh-từ số của Pháp, *ba* nói trước và nhẹ để mở dấu-ngoặc là chính, là khái-niệm *ba*, khái-niệm chung của các tập-hợp có ba phần-tử, và chi-tiết sau là (con-**chó**), đưa đến cái tập-hợp bé hơn vì chỉ có chó. Xem thí-dụ *Ba mẹ con* là thấy ngay: Pháp không thể nói *Trois mère filles* trong khi ta nói *Ba mẹ con* thì ai cũng hiểu : Ba là chính, bao gồm các trường-hợp. *Mẹ con* là khái-niệm các trường-hợp một bà mẹ và mấy đứa con, nếu là ba thì là một bà mẹ và hai đứa con. **Mẹ con** không là từ-kép chính-phụ, vì *con* không thêm nghĩa cho *mẹ*, cho nên ta nói *mẹ* và *con* mạnh như nhau và rất gần nhau mà báo rằng đây là một từ-kép không chính-phụ. Đây là cách thông-tin khéo nhất, dễ hiểu và khó nhầm.

Về việc thông-tin trong một chữ, thì **chính** là cái nói trước và **phụ** là cái nói sau để cho rõ hơn: Ta sẽ nói rõ và to cái phần có chức-vụ đưa tin, thính-giả đã lĩnh-hội thông-tin, tức là đã đạt nghĩa của cái tiếng mà ta đang nói, thì ta không buồn nói thêm và ta để cho cái tiếng theo đà của nó mà lịm đi: Nói ra tiếng là phì hơi ra và làm rung dây-thanh. Lịm tiếng là để cho hơi phì ra theo-đã, mà không cố phì để cho âm-thanh không chết. Đó là ta "*làm lười*", tiết-kiệm công-sức để tránh "*tồn-tho*", tức là "*tồn-tho*".

Bản-tính "*tồn-tho*", ta nhận ra trong các thí-dụ sau đây:

Tt1. Ta không nói tiếng *tir* của Pháp, mà ta nói tiếng *tia* của ta, tức là ta để cho chữ **r** biến-chuyển âm *ti* ra âm *tia*. Ta thông-tin bằng *tia*, ta nói *tia* chậm rãi hơn người Pháp và thật rõ cho đến khi thính-giả nhận ra *tia* rồi, thì ta để *tia* lịm đi dịu-dàng. Vì âm-im **r** nhận ra rất chóng, ta sẽ nói nó thành âm-biến.

Tt2. Ta không nói *oui* như Tây, họ thông-tin bằng hai âm *u* và *i* cứng ngắt mà họ nói rất rõ, nói âm *i* mạnh hơn âm *u* đi trước. Ngược lại, ta nói **ui** với **u** là chính. Âm *i* là phụ sẽ là âm-biến. Ta im-tiếng trước khi âm-nguyên *i* hiện ra và ta cũng chỉ dùng âm **u** để khởi-đầu tiếng **ui**, mà không dừng lại ở đấy. Ta thông-tin bằng sự luyến-láy giữa **u** và **i**, **u** là cửa vào, **i** là cửa ra. Ta thông-tin bằng sự linh-động (= sự-sống = sự ngâm-ngã) giữa hai ngưỡng-cửa: Ta chỉ lướt qua cửa trước và bỏ luôn cửa sau, vì hai ngưỡng cửa chết cứng chỉ là hai hình-thái bé-tí của một điệu-ngâm. Một thanh là cái chết của tiếng nói, không cụa vì tần-số không thay. Ông de Rhodes gọi âm *ă* là *á* và âm *â* là *ớ* : Nếu biết *á*, *ớ* là hai sự-sống và *ă*, *â* là

"*Tôi*" là chính được đặt trên *Ông* : Đó là hỗn-xược. Ta thấy tiếng Việt rất đẹp, ngắn-gọn, sâu-đậm tâm-ý và tư-duy với phép "*Chính-trước phụ-sau*". Nói "*Tôi xin Anh*" thì ai cũng thấy là tôi hơi cáu và bất lịch-sự nếu tôi có quyền : **Tôi** xin thì *Anh* phải nghe. Thường-xuyên, nói "*Xin anh*" là đủ vì chủ-từ phải là *Tôi* cho nên chữ "*Tôi*" là thừa. Đó là phép nói "Không-thừa", tránh *tồn-tho* và *tiếng-ồn* mà tăng năng-xuất. Khéo dùng hai phép "Chính-phụ" và "Không thừa" như thế thì các tiếng Âu-tây không cần. Một ngữ-pháp tạo-sinh càng nhiều tế-nhị thì càng thêm lý-thuyết thừa cho đa-số, cho nên chỉ giữ cái chính đã toát-yếu, như cái "*sườn nhà của tiếng nói*" của bài này sẽ giúp-đỡ sự tìm-hiểu hơn.

hai sự-chết, thì ông không làm: *á* là *cuộc sống* bao gồm tất cả các *hình-thái*, *ã* là một hình-thái, là một cái ảnh chụp vào một điểm thời-gian. Sống là không chết cứng: Ông giảng điệu-ngâm với sáu cái nốt (đò, rê, mi, pha, số, lá), với sáu cái "chết" yên-phận của hành-trình ngâm-nga, thì ai mà chẳng hiểu sai ?

Tt3. Sự rẽ-hướng có chức-vụ thông-tin "điệu-ngâm là gì", để cho thính-giả nhận rõ thông-tin, ta rẽ-hướng ở cái âm-nguyên không biến đầu-tiên: Ta đề dấu-ngâm ở đó là hay nhất.

Ta có 12 nguyên-âm, *a, ă, â, o, ô, ơ, u, ư, e, ê, i, ü* mà ta có thể đặt vào hai chuỗi:

Nếu ta dùng dấu > với nghĩa "đóng thêm" và "lùi vào trong miệng", thì ta có cái chuỗi:

a>ơ>â>ă>e>ê>i>ü>ư và cái chuỗi tròn môi; *a>o>ô>u*.

Xét bảng BV1, ta có ba dạng đa-nguyên-âm, và bảng BV2 đã giải-quyết mọi sự gai-góc do con-chữ **r** :

- *dạng bé mở ra to* : *oa, oe, ua, ue, uê, uơ, uấ, uấc, uii*, (các âm đầu o,u,ü đều là âm-biến)
 - *dạng to thu vào bé* : *ai, ău, ăy=âi, âi=ây, âu, ôi, ơi, ao, eo, êu, iu, ui*, (các âm cuối i,u đều là âm-biến)
 - *dạng bé mở ra rồi thu lại* : *oai, oeo, uai, uấi, uấi, ueo, üiu* (giữa là âm chính, trước sau là âm-biến)
- và trước nay dân ta vẫn đánh-dấu đúng chỗ, trên con-chữ chính duy-nhất mà tôi viết đậm.

Là hẹp nhất, âm-nguyên **i** không đề dấu, ngoài trường-hợp *iu* và *ui*. Với *ui*, *ü* đóng hơn **i** sẽ là âm-biến không đề dấu-ngâm, rất may cho ta vì unicode không đề dấu trên *ü*. Trường-hợp *iu* và *ui* khá lạ vì âm *ü* mở hơn âm *i* trong miệng (khối trống sau đầu lưỡi rộng hơn vì ta cong lưỡi lên nhưng nói *i* thì ta căng lưng lưỡi lên trên và đưa đầu lưỡi xuống mà đưa khối phát-âm ra trước miệng) trong khi ta lại đóng hơn ở ngoài môi (ta chúm môi với âm *ü* và ta chỉ khép ngang với âm *i*). Chúm môi biến-đổi âm-thanh nhiều hơn mở đầu lưỡi, cho nên chỉ chúm môi một tí là người nghe nhận ra ngay : Tiếng Việt đã chọn con đường gãy-gọn nhất là nói hai âm cuối thành biến-âm trong *iu* và *ui*. Âu-tây sẽ nghe âm-biến **ü** là bán-âm **w** (họ gọi là bán-âm tròn môi = arrondi) và âm-biến **i** là bán-âm **j** (họ gọi là âm ướm = mouillure). Ta có thể nói *iu* như trong chữ **giu** (tức là ta nói-ướm tiếng **ü** và kết-quả không khác lắm so với **ü** nói không-ướm, như người nam thường nói **vui** thành ra **diui** với hai âm-biến **i**, nghe rất lả-lướt và dễ thương, bắc nam đều hiểu cả). Ta có thể nói **ui** bằng cách chúm môi trước khi nói **i** và đó là cách người Pháp nói *oui(fr)*. Ta thông-tin với sự luyện-láy linh-động (gọi là sự-sống là dễ hiểu) từ **ü** sang **j**. Tinh-thần và tâm-tình của tiếng Việt là thế : Thông-tin bằng sự-sống, luyện-láy đưa tình như khi ta ngâm-thơ, khi ta hát những bài hát tiền-chiến, khi ta hát cải-lương : Phát-âm càng tình-cảm thì nghe càng mùi (theo nghĩa trong nam).

Đề "tồn-thọ" ta ni *eo, êu* : hai âm **o, ü** là âm-biến, không luyện đi xa, từ *ê* ra *u*, từ *e* ra *o* và không đến *u*, cho nên ta không nói *eu*. "Tồn-thọ" làm cho độ mở của âm **i** ở cuối các tiếng *ai, oi, ôi, âi, ăi, üi* đều khác nhau: Đọc *i* theo *kiểu-việt*, ta bắt-đầu từ độ mở của nguyên-âm đi trước và chỉ làm biến đi rất ít, cho nên ta ngừng ở các âm-vị khác nhau hết cả. Ta vẫn nói và đề dấu như xưa: *thúi, thúi, cúí, qúi, quít*.

Đề "tồn-thọ" ta không nói các phần cuối vô-dụng của các chữ **r, i, u**, cho nên **i** chỉ còn chức-vụ mềm-hoá và **u** chức-vụ chúm-môi của âm-biến. Âu-tây sẽ nghe là bán-âm với tính-chất khác hẳn với bản-tính âm-biến của ta : Dùng chữ bán-âm là theo thói dĩ-Âu-vi-trung mà ta không biết.

Điệu-ngâm vẽ ra con đường để ngâm cả chữ từ đầu đến cuối. Ta liên-tục tiến lên theo điệu-ngâm. Ta đề dấu ngâm ở âm-nguyên không biến đầu-tiên vì ta rẽ-hướng ở đây : Âm-vị theo sau là âm-biến đã rẽ-hướng, cho nên ta phải ngâm âm-vị đó ở phần cuối của điệu-ngâm để giữ tính-cách kết-hợp: Ta chỉ đề dấu-ngâm một lần, nhưng khi đánh-vần ta phải đề dấu-ngâm trên các âm-nguyên theo sau, như trong thí-dụ : *lá+o ≠ láo(qn.) = lá+ó = láó*.

Sự-việc này tiêu-biểu cho sự nghe ra dấu-ngâm tức là nghe ra sự rẽ-hướng. Dù ta thay điểm rẽ-hướng, người nghe vẫn hiểu và không thấy sự đổi thay. Nếu ta đọc *thật nhanh* *la+ó* thì người nghe vẫn hiểu ra *láó*, cho nên ta không thể đặt một chỗ đứng võ-đoán cho sự rẽ-hướng, mỗi người sẽ xê-xích tùy-ý, nhưng người nghe cũng vẫn nghe là một.

Tôi yêu tiếng Việt việt-nam, cho nên tôi xin chung-kết với câu đầu và câu kết của bài Chinh-phụ-ngâm mà Bà Đoàn-thị-Điễm, vợ Ông quan lớn của Chúa Trịnh, không thể nào viết được.

*Thuở trời đất nổi cơn gió bụi
Khách má hồng nhiều nỗi truân-chuyên,
Xanh kia thăm-thẳm từng trên,
Vì ai gây dựng cho nên nỗi này....*

*Cho bõ(!) lúc sầu xa cách nhớ
Giữ-gìn nhau vui thuở thanh-ninh,
Ngâm-nga mong gửi chữ tình
Đường này âu hãn tài-lành trượng-phu.*

Thuở nghĩa là từ ngày xưa, và *thuở nay* có nghĩa là từ xưa đến nay. Tiếng Việt thường nói theo thứ-tự

thời-gian¹⁰ và ở đây thời-gian ghi rất rõ: "*Thuở* trời đất.... *nổi này*" rõ là "Từ **ngày** Trời đất nổi cơn gió bụi cho đến thời-gian của chữ "**này**", tức là ngày hôm nay". Quảng thời-gian liên-tục đó là chủ-đề theo ý "**Chính-trước phụ-sau**" của người nói, tức là Chinh-phụ. Đối-tượng là Chinh-Phu. Chinh-phụ nhẹ gửi tâm-tư với Chinh-Phu nàng thương. Chủ-đề thêm ý "*chiến-tranh*" và "*nổi này*" của *Chinh-phụ*. Chinh-phụ nhẹ-hỏi thêm "*Vì ai gây dựng cho nên nổi này*". Chữ **ai** của ta là trữ-tình, băng-quơ nhưng nào có băng-quơ: "*Ai thương ai nhớ...*". Chinh-phụ nói *Ai* và *Khách má hồng*, Chinh-phu hiểu ngay: *Ai* là *Chinh-phu* và *Khách-má-hồng* là *nàng*, và chủ-đề là "Thiếp đau khổ từ khi chiến-tranh bùng nổ như cơn gió bụi cho đến hôm nay, vậy thì chàng có thấy phần-nào chàng (*Ai*) đã làm cho thiếp thương đau?". Chủ-đề là thế, nàng không thể xin chàng đeo-đuôi chiến-tranh "vì dân vì nước" để cho:

" Tên ghi gác Khói, tượng truyền dài Lân,

On trên tử ám thể phong, Phần vinh thiếp cũng đượm chung hương trời"

Tiếng Việt luôn luôn sống trong môi-trường và nói với môi-trường, tức là nói khiếm mà ai cũng hiểu. Môi-trường của bài Chinh-phụ-ngâm là chiến-tranh ròn-rã đã hơn trăm năm, Trịnh Nguyễn tranh ngôi, nam-bắc phân-tranh, nôi-da nấu-thịt, dân-gian chết-chóc, đất-nước hoang-tàn: Vào những năm 1740, Trịnh-giang là Chúa tàn-bạo, giặc-giã nổi lên khắp nơi, dân-gian chết-đói, chết-khát, chết-giặc. Môi-trường không là chống ngoại-xâm để giữ nước, mà là nội-chiến, danh-vọng cá-nhân nổi cơn gió-bụi.

Trong câu (7,7,6,8) mở đầu, tác-giả đặt ngay tiền-đề vào trong môi-trường đó.

Câu (7,7,6,8) chung-kết là câu tác-giả mượn lời Chinh-phụ để tỏ lời tâm-sự.

Thuở thanh-ninh là thời-gian trước khi gió-bụi. Trong sách Chinh-phụ ngâm bị khảo¹¹, Hoàng Xuân Hãn chú rằng: "*Thuở thanh-ninh*. Tt chép *thái-bình*, đúng với Hán-văn hơn. Nhưng tất cả những bản khác viết *thanh-ninh*, không hiểu vì lẽ gì. Lh chữa chữ *thuở* ra chữ "chữ". (Xin thêm: Tt là bản-in Tường-thỉnh, Lh là bản Long-hoà)

Chữ Hán trả lời: Chữ "**bình**" vẽ sự bình-an, là giữa khung trời (gạch trên) và mặt đất (gạch dưới) dân gian đi lại bốn-phương không bị ngăn-chắn, bộ *côn* xưa là đường cong như số năm, vẽ luông hơi đã xuyên qua mọi trở ngại. Nghĩa này còn rõ trong chữ **bằng**, cùng gốc với **bình** (đồng bằng, bằng-phẳng) Chữ *ninh* phần dưới là chữ *đình*, ngày xưa vẽ sự mong-muốn (đường cong như trên đây nay chỉ còn là bộ *quyết*, đưng mặt đất mà chưa vượt qua được sự ngăn-chắn). Trên là cái *mái nhà* che chữ *tâm* (tức là trái tim) và chữ *mãnh* tức là cái *bát*. Chữ *ninh* vẽ cái mái nhà, tình-thương, bát com trên sự mong-muốn của con người: Phải chăng đây là nguyện-vọng của người dân? Là nhà nho, tác-giả biết viết và biết nghĩa của chữ *ninh*, và Ông đã gói ghém tâm-tư vào con-chữ đó.

- Trong bài tuyệt-tác, tác-giả không để cái *bỏ* như-nhớp xen vào. Làm cho *bỏ* chỉ có hai ý: *bỏ* công tính-toán giàu-sang danh-vọng và *bỏ* ghét vì hận-thù. Tâm-tư của Chinh-phụ không hề hoen-ố như thế, *bỏ* là cái *rác* mà kẻ du-ngoạn trong tuyệt-tác đã vứt bừa mà không biết thẹn, mà không xót-lòng: *Bỏ* viết nôm với chữ nho **bố**, ta nên phiên-âm **bố** là *bỏ*, mong chi câu-thơ sẽ rửa được bụi-trần mà trở-về nguồn: Để *bỏ*-qua¹² thời-gian đặng-đặng nhớ-thương cho đến hôm nay, chúng ta trở về trong tâm-tư, trở-về *thuở* vui trong tình-thương, non-nước thanh-ninh, lều tranh che bát com đây. *Bỏ* qua nhờ tình-thương là thế.

- Về thứ hai chứng-minh sự vô-lý của chữ **bỏ**: Nếu nàng có chủ-tâm mà làm cho *bỏ*, thì kết-quả mong đợi phải xứng với chủ-tâm: chẳng nhẽ nàng chỉ mong giữ-gìn nhau vui *thuở thanh-ninh* trong một dĩ-vãng đã mất từ lâu, hoàn-toàn trái ngược với mục-đích công-danh mà các bản hiện-hành đều ghi là nàng đã nói: "*Tên ghi gác Khói, tượng truyền dài Lân Phần vinh thiếp cũng đượm chung hương trời*". Không thể giết cái ý-nghĩa *buông-bỏ* của dân ta, ta phải hiểu câu trên là lời Chinh-phu gọi nàng là thiếp để an-ủi nàng với một tương-lai rạng-rỡ mà nàng chỉ cho là *chợ công-danh* và nàng kết-luận quá rõ với một chữ *bỏ* duy-nhất. Tôi không biết đọc *bỏ* làm sao mà không đi ngược-tình, ngược-nghĩa, mà không để bẹp chữ-nghĩa của tiếng Việt. Khi Ông Đặng-trần-Côn nêu lên điển-cổ bà vợ ngu của Tôn-Tần, chồng về lúc còn rách-rưới thì khinh, chồng về đeo sáu ấn vàng thì quí xuống mà lạy, thì ta chỉ có thể hiểu là Ông nhờ lời Chinh-phụ mà thổ-lộ tâm-tư. Hai bản Hán-văn của Đặng-trần-Côn và bản Quốc-văn của Phan-huy-Ích là hai bản duy-nhất mà biết dùng chữ¹³, nói lóng cho các kẻ chỉ biết chạy theo danh-vọng mà

¹⁰ Xem "Luật Mô-phông trật-tự thời-gian", Loi de succession của L. Cadière trong bài ... "CHÍNH TRƯỚC PHỤ SAU" đã dẫn.

¹¹ Nhà Xuất-bản Minh-tân, Paris, 1953

¹² *bỏ* là *buông-bỏ* theo truyền-thống của dân ta, rất gần lời Phật dạy: sự khổ sống trong tâm-tư (của ta), nhận ra được thì ta có thể vượt qua trong tâm-tư (của ta) bằng cách *buông-bỏ* khi ta so-sánh với bao nhiêu việc khác có lẽ chính-đáng hơn: tu-chinh đường-đời của ta, từ-bi, thương người ...

¹³ Đặng-trần-Côn: *Thiếp phi* Tô-gia si-tâm phụ, *Quân diệp* (Lạc-dương hảo nam-nhi quy lai thảng bội-hoàng kim-ấn), khẳng học đương niên bất há ky. (Đeo kim ấn là các "hào nam nhi" đeo mũ lửa vàng, mà Phan huy-ích sẽ gọi là lũ Lạc-dương) Phan-huy-Ích: *Thiếp chắng đại* như người Tô-phụ, *Chàng hãn không kém* (lũ Lạc-dương khi về đeo quả ấn-vàng), trên khung cử dậm dây-duông làm cao. Tất cả các bài diễn-âm khác đều không thể hiểu như thế được: người đeo ấn là Chinh-phu cho

ông đang miệt-thị không thể hiểu được, vì không thấm-nhuần chữ Hán và tinh-thần của tiếng Việt như các cụ thâm nho. Hiểu sâu-đậm thì mới thương-thức được bài ngẫu-thuật của Phan-Huy-Ích, lúc đầu cũng miệt-thị như Đặng-trần-Côn mà chung-kết với lời tâm-sự " *Tự-tín suy-minh tác-giả tâm* " với kẻ tri-âm ¹³ .

• Hai vé kết lại có "tình" và "tài-lành trượng-phu" để quét bụi-đời danh-vọng: Xin chàng bỏ chợ công-danh (bản Huế, do ông Nguyễn-văn-Xuân tìm ra năm 1970, viết "Hội công-danh" thay vì "Áng công-danh") và các bản đều viết "Thà khuyên chàng đừng chịu tức phong" để nói nàng tiếc đã làm sai, và ngày nay xin Chàng về với thiếp, mong sao thanh-ninh sẽ trở về dân-tộc, mong sao tình-thương nhỏ bé của đôi ta sẽ bắt đầu gỡ phép luân-hồi ¹⁴ . Noi gương (và nêu gương) trượng-phu phải chăng là vậy?

• Tác-giả ghép chữ tài-tình : Không rõ "tài-lành" là gì, lành viết nôm là **lệnh+thiện** thì tôi cố hiểu: lành là thiện, lương-thiện, hiền-lành, có lương-tâm cho nên "tài-lành" là một tiếng-kép của tam-giáo việt-nam : Trượng-phu phải chăng chỉ là người tử-tế ? Tử-tế, phải chăng là không bóp méo bài thơ và tâm-ý của tác-giả để xúi trẻ đánh nhau với những chiêu-bài sơn-sơn thiếp-vàng, nhưng rớt cuộc cũng chỉ là để thương dân như muỗi thương trâu?

Bà Đoàn-thị-Điềm nhận cưới ông Nguyễn-Kiều, đỗ-cao, giải-nguyên tiến-sĩ, quyền to chức lớn, được Chúa Trịnh phong chức chánh-sứ sang Thanh năm 1742. Trong ba năm vắng chồng, tục-truyền bà phiên-âm bài thơ Chinh-phụ-ngâm. Lời-lẽ không hợp với danh-vọng của Ông chồng và của Bà, Bà không thể nào viết Bài thơ để đưa cho Nguyễn-Kiều khi ông đi sứ trở về.

Bài thơ chỉ hợp với Phan-huy-Ích: Đọc kỹ bản Huế mà Hoàng-xuân-Hãn chưa có để hiệu-định, ta thấy rất nhiều điểm bị lãng-quên về lịch-sử, chữ-nghĩa (dày xéo tiếng việt mà thuyết là bài thơ huy-động hy-sinh cho tổ-quốc là cố-thủ vì nó tổ-cáo tranh-chiến nôi-da nấu-thịt), chữ Nôm, chữ Nho và về tâm-tư của tác-giả, chứng-minh vũng-vàng là người trước-tác bài Chinh-phụ-ngâm phải là ông Phan-huy-Ích.

nên nàng sẽ quý sát đất mà ngu như bà Tô-phụ, không biết trị-giá của con người mà chỉ hoang mắt vì cái ắn-vàng đầy quyền-lực. Cho nên lời tâm-sự của Phan-huy-Ích : " *Tự-tín suy-minh tác-giả tâm* " phảng-phất một nỗi buồn muôn thuở, trước cảnh *lẽ mạnh ép hèn*, mà Hoàng-xuân-Hãn cũng có trong bài thơ vịnh Hội-nghị Đà-lạt : *Núi Đà-lạt xa quanh mình uốn-éo. Lưng-lưng đòi ai khéo vẽ rừng thông, Mặt hồ xanh, mây bạc bóng gương lồng, Trên cỏ lục, lối hồng đang uốn khúc, Ngắm cảnh tay người thêm tâm-tức, Gầm mình việc nước vẫn đeo đai, Giữ non sông, thao-lược đã không tài, Nêu sứ mệnh một vài câu biện-luận, Thấy lẽ mạnh ép hèn sôi nổi giận, Tuốt gươm thù toan quyết trận phong- ba...Nhờ ra đã có nghị-hoà.*

¹⁴ Đây là lời Phật : Cứu-khổ mà gây hấn là gây thêm khổ, cho nên tình-thương phải là chính mà tránh gây hấn, và ý riêng của ta phải là phụ. Nếu trong hành-động của ta có phần nào ta lấy cứu-khổ làm môn-bài thì ta nên xét lại cho kỹ.